

Natuur.focus

Gebiedshistoriek en natuurbeheer: Buitengoor-Meergoor als casestudie

Ecodistricten en ecoregio's: instrument voor natuurstudie en milieubeleid

Zonder soortenkennis geen efficiënt natuurbeleid in Vlaanderen

Inzicht in de voorgeschiedenis

Een gevalstudie voor het Buitengoor-Meergoor (Mol)

KRIS VERHEYEN, HILDE VERBOVEN, JAN DIRKX & MARTIN HERMY

Kennis over de historiek of voorgeschiedenis kan erg belangrijke informatie opleveren voor het uittekenen van een beheersvisie voor een gebied. Diverse bronnen zoals kaarten, maar ook kadastrergegevens en andere documenten bevatten relevante historische gegevens. Dit wordt hier geïllustreerd aan de hand van het Buitengoor-Meergoor in Mol.

Inleiding

In 1999 werd tijdens beheerwerken op een verstruweeld perceeltje in het erkend natuurreservaat Buitengoor-Meergoor een patroon aangetroffen van evenwijdig gelegen hogere ruggen en lagere slenken met ondiepe grachtjes (Fig. 1). Het perceeltje van ~0.5 ha bleek bovendien aan beide zijden begrensd te worden door grotere sloten die op hun beurt in verbinding stonden met

een nog grotere sloot aan de noordzijde van het perceel. Het gehele perceel helt lichtjes af naar deze laatste sloot. Deze structuren deden het vermoeden rijzen dat de restanten van een historische vloeiveide waren blootgelegd (zie bv. Burny 1999, Dirkx 2002). Aangezien vloeiveiden enerzijds interessante cultuurhistorische relictten zijn en anderzijds vaak een bijzondere plantengroei herbergen, werd besloten het perceel

verder vrij te maken van houtopslag en er opnieuw een maaibeheer te installeren. Sindsdien heeft er zich een vochtige schraalgraslandvegetatie (*Gentiano pneumonanthes-Nardetum* volgens Schaminée et al. 1996) ontwikkeld, met niet minder dan zestig hogere plantensoorten en een twintigtal mossoorten. Bijzonderheden zijn ondermeer Geelgroene zegge, Gevlekte orchis, Klokjegtiaan en Klein blaasjes-

Figuur 1: Perceel in het Buitengoor-Meergoor met evenwijdige ruggen en slenken met ondiepe grachten.

kruid. Andere, meer basenminnende soorten die verwacht konden worden zoals Arm-bloemige waterbies, Breed wollegras of Alpenrus zijn er vooralsnog niet opgedoken. Een mogelijke verklaring hiervoor is een verzuring die opgetreden zou kunnen zijn na stopzetting van de vermeende historische bevoeiing met baserijk water. Een andere mogelijkheid is uiteraard dat we hier niet te maken hebben met een vloeiveide en dat er dus ook nooit bevoeiing heeft plaatsgevonden. Het aanwezige microreliëf zou dan een andere functie (bv. drainage) gehad hebben. Om de juiste beslissingen te kunnen nemen i.v.m. het te voeren beheer, was er bijgevolg nood aan een grondige kennis van de voorgeschiedenis van het perceeltje. Bovendien was het een uitgelezen moment om een eventueel herstel van de bevoeiing te realiseren omdat dit gekaderd zou kunnen worden in het lopende natuurinrichtingsproject Buitengoor-Meergoor (zie VLM 2003).

In dit artikel illustreren we hoe men op een relatief eenvoudige manier meer te weten kan komen over de voorgeschiedenis van een perceel of gebied. Na een korte situering van het Buitengoor-Meergoor worden onze bevindingen over het bewuste perceeltje gepresenteerd. In de drie kadertekstjes wordt telkens meer achtergrondinformatie gegeven over de gebruikte historische bronnen.

Het Buitengoor-Meergoor

Het Natuurpunt-reservaat Buitengoor-Meergoor (ca. 90 ha) is gelegen in Mol Rauw en wordt begrensd door de recreatiegebieden Zilvermeer, Zilverstrand en Sun Parks Kempense Meren aan respectievelijk de noord-, zuid- en oostkant. De westrand van het gebied wordt gevormd door het kanaal van Beverlo. Dit unieke laagveengebied is het brongebied van de Vleminkloop, de zuidelijkste tak van het Kleine netebekken. Het reservaat is tot ver buiten onze landsgrenzen bekend om zijn uiterst zeldzame plantengroei. Door de ongewone mix van zuur bronwater met kalkhoudend kanaalwater uit een nabijgelegen bewateringsgracht ontstonden in het Buitengoor unieke levensvoorwaarden voor plant en dier (zie bv. Boeye et al. 1990, Boeye et al. 1996). In het centrale moeras groeien naast typische veenplanten als Beenbreek, Klokjesgentiaan, Gevlekte orchis en zonnedaauw ook zeldzame uitschieters als Alpenrus of Welriekende nachtorchis.

Box 1: Grootschalige historische kaarten en foto's

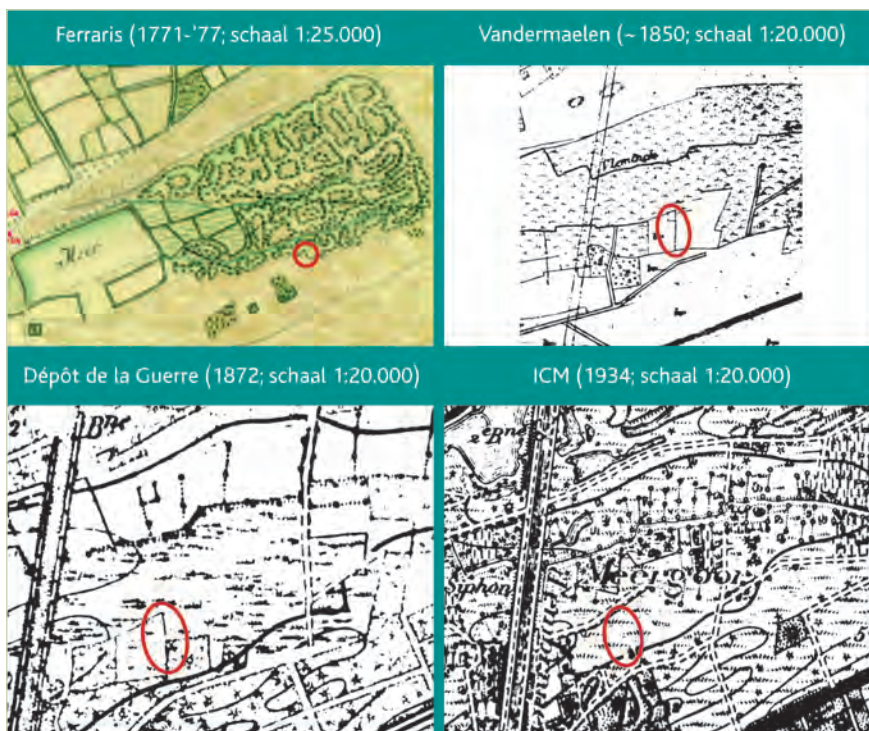
De oudste grootschalige kaart die het gehele Belgische grondgebied bedekt is de *Kabinetskaart van de Zuidelijke Nederlanden* op schaal 1:11.500 die onder leiding van graaf generaal Joseph de Ferraris werd opgemaakt in de periode 1771-'77. De veldkartering, uitgevoerd tussen 1771 en '75, werd op minder dan vier jaar afgerond. Een absoluut huzarenstukje voor die tijd! De drie originele versies van deze zogenaamde Ferrariskaart omvatten 275 rechthoekige bladen van ca 90 x 140 cm. Dankzij de uitgegeven verkleiningen op schaal 1:25.000 door het cultuurfonds *Pro-civitate* van het Gemeentekrediet van België (nu Dexia) werden deze kaarten ook toegankelijk voor het grote publiek. In de loop der jaren hebben verscheidene onderzoekers aangetoond dat de invulling van het bodemgebruik op de Ferrariskaart behoorlijk betrouwbaar is en bijgevolg is deze kaart van groot belang voor de studie van de landschapsgeschiedenis. De geometrische nauwkeurigheid van de Ferrariskaart is daarentegen niet zo groot. Men moet rekening houden met aanzienlijke afstands-, oriëntatie- en vormfouten. Een relatieve fout van 10 % (100 m per kilometer afstand) is niet ongewoon. Ook de schrijfwijze van de toponiemen is niet altijd correct. Minder bekend (en ook minder toegankelijk) zijn de 4000 bladzijden tellende *Mémoires* waarin per kaartblad uitleg wordt gegeven over de historische, sociale, geografische, economische en militaire toestand van het gebied op het einde van de 18e eeuw. De handgeschreven "Mémoires" werden in de jaren 1960 samen met de kaartbladen uitgegeven in een omvangrijke reeks (Anonymus 1965).

De volgende landsdekkende kaart is de *Carte topographique de la Belgique* op schaal 1:20.000 die tussen 1846 en 1854 in 250 bladen werd uitgegeven door Philippe Vandermaelen. Deze laatste was een gerenommeerd privé-cartograaf en stichter van de in 1830 opgerichte instelling *Etablissement géographique de Bruxelles*. De geometrische nauwkeurigheid van de Vandermaelenkaart is een stuk groter dan deze van de Ferrariskaart. De invulling van het bodemgebruik werd echter grotendeels gebaseerd op de gegevens van het primitief kadaster (**Box 2**), eventueel aangevuld met nieuwe informatie. Grootschalige veldcampagnes werden niet georganiseerd! Dit heeft tot gevolg dat de invulling van het bodemgebruik niet altijd even betrouwbaar is en – vooral – dat heel wat details, zoals houtkanten, niet weergegeven staan op deze kaart. Net zoals op de Ferrariskaart werd het reliëf bij Vandermaelen slechts rudimentair weergegeven door arceringen en nog niet d.m.v. hoogtelijnen zoals op latere kaarten.

De kaarten na Vandermaelen werden allemaal gemaakt door de voorlopers van het huidige Nationaal Geografisch Instituut (NGI). Deze dienst werd in 1831 – onmiddellijk na de Belgische onafhankelijkheid – opgericht onder de naam *Dépôt de la Guerre et de la Topographie*. In 1878 werd de naam van deze instelling veranderd in Militair Cartografisch Instituut (MCI), in 1947 in 'Militair Geografisch Instituut' (MGI) en in 1976 uiteindelijk in 'Nationaal Geografisch Instituut'. Tot WOII hebben deze instituten drie reeksen topografische kaarten op schaal 1:20.000 en 1:40.000 vervaardigd: de eerste kaart werd uitgegeven tussen 1865-'85, de tweede tussen 1895 en 1914 en de derde tussen 1920 en 1940. Deze kaarten werden volledig op het veld opgemeten en zijn zowel wat betreft geometrie als invulling zeer betrouwbaar. Vanaf 1950 worden luchtfoto's gebruikt voor de opmaak van de topografische kaarten waardoor de arbeidsintensieve veldcampagnes overbodig werden. Heel België werd ongeveer om de tien jaar overvlogen en daarmee beschikken we dus over een mooie fotografische tijdreeks van de bodemgebruiksevolutie sinds WOII. De 23 x 23 cm grote luchtfoto's zijn meestal op schaal van ca. 1:21.000 en bedekken een oppervlakte van 4,8 x 4,8 km. Tenslotte dient ook nog het 'Air Photo Archive' van Keele University (Verenigd Koninkrijk) vermeld te worden. Zij beheren een gigantische collectie luchtfoto's die tussen 1939 en 1945 door de geallieerde troepen werden genomen van o.a. België en de rest van bezet Europa. De kwaliteit van de foto's varieert van gebied tot gebied, maar er zitten absolute pareltjes tussen.

Nuttige adressen & links

Alle bovenvermelde kaarten kunnen gekocht worden bij het NGI (Abdij ter Kameren 13, 1000 Brussel, www.ngi.be). De verkleinde Ferrariskaarten kosten ongeveer 7 euro per blad, zwart-wit kopies van de Vandermaelen en latere topografische kaarten kosten ongeveer 6 euro per blad en contactafdrukken van de luchtfoto's kosten ongeveer 12 euro per stuk. Meer info over de foto's van Keele University kan gevonden worden op <http://www.keele.ac.uk/depts/is/airphoto/> en op <http://www.evidenceincamera.co.uk/>.

Figuur 2: Kaartenmozaïek van Ferraris, Vandermaelen, Dépôt de la Guerre en ICM.
De benaderende locatie van het perceeltje is aangegeven d.m.v de rode ellips.

Figuur 3: Luchtfoto's uit 1952, 1970 en 1998. De pijl geeft de locatie van het perceeltje weer.

Historische kaarten en luchtfoto's (Box 1)

In eerste instantie probeerden we een beter beeld te krijgen van de voorgeschiedenis van het perceel aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's. Het perceeltje was niet eenvoudig terug te vinden op de Ferrariskaart (Fig. 2). Aanknopingspunten om het perceeltje te herlokalisieren waren: de vijver genaamd 'Meir', de Vleminkloop die van het oosten komt en langs de noordelijke rand van de vijver haar weg vervolgt en, tenslotte, een zuidelijker gelegen leigracht die in de vijver uitmondt. Vermoedelijk diende deze leigracht om water aan te voeren naar de vijver. Deze vijver (het Sluismeer) was tot aan de Franse revolutie eigendom van de abdij van Postel en diende voor de visproductie (Vos 2002). Op basis van bovenvermelde aanknopingspunten konden wij het perceeltje situeren in een zone die rond 1775 als moeras beschreven staat. Er zijn alleszins geen aanwijzingen dat het toen reeds in cultuur genomen was. Dit wordt bevestigd wanneer we de Vandermaelenkaart bekijken, die de toestand rond 1850 weergeeft. Het betreffende perceeltje staat er op gekarteerd als een moeras en/of heide die aan de zuidkant begrensd wordt door naaldhoutaanplantingen (Fig. 2). Bemerkt opnieuw de twee duidelijk weergegeven waterlopen en let ook op het geschetste traject van het kanaal naar Beverlo, dat in de periode 1854-57 werd gegraven. De grote vijver 'Meir' ten tijde van Ferraris is ondertussen opgesplitst in twee kleinere, het 'Meirgoor' en het 'Sluys Meir'. Inspectie van de eerste echte topografische kaart van het Dépôt de la Guerre (in dit gebied opgemeten rond 1872) leert ons dat we op dat moment nog steeds te maken hadden met een onontgonnen moerassig gebied begrensd door naaldhoutaanplantingen aan de zuidkant. Het kanaal werd intussen gegraven en van de twee bovenvermelde vijvers is geen spoor meer terug te vinden. De situatie op de kaart van het *Institut Cartographique Militaire* uit 1934 verschilt weinig van deze in 1872. We vinden nog steeds geen spoor van ontginning. Aan de westelijke zijde van het perceel staat ondertussen wel een houtkant en struweel ingetekend. Om het bodemgebruik na WOII te reconstrueren, konden we gebruik maken van luchtfoto's (Fig. 3). Op de luchtfoto uit 1952 duikt het perceeltje voor het eerst herkenbaar op. Het contrasteert duidelijk met de omgevende vegetatie en sluit in het zuiden aan op een gelijkaardig perceeltje waarop – met enige

Box 2: Het (primitief) kadaster

Het kadaster van vandaag is qua concept nog steeds hetzelfde als bij het ontstaan in het begin van de 19e eeuw, toen België nog een stukje Frankrijk was (1795-1815). In navolging van de Franse revolutie wilde men toen een uniform en rechtvaardig grondbelastingstelsel op punt stellen. Het werk was echter bijzonder complex en omvangrijk en het Belgisch kadaster werd pas voltooid in 1833-'34 (1843-'44 in Limburg en Luxemburg), ruim 25 jaar na de start. De kartering gebeurde op het niveau van de toenmalige 2.548 gemeentes, die samen 2.945.594 ha of 5,5 miljoen percelen vertegenwoordigden. Hoewel het kadaster pas in 1833-'44 werd beëindigd, gaan de meeste documenten terug tot de jaren 1810-1825. De basisplannen en de beschrijving van de percelen dateren doorgaans uit die periode. De laatste jaren werden besteed aan de schatting en de herziening van het kadastraal inkomen. Het primitief kadaster biedt dus een momentopname van het landschap op het begin van de 19e eeuw en overbrugt zodoende de lange periode tussen de Ferrariskaarten en de eerste topografische kaarten (Box 1).

Om de voorgeschiedenis van een gebied te traceren in het primitief kadaster moeten de volgende drie documenten achtereenvolgens geraadpleegd worden: (1) de historische perceelsplannen per wijk op schaal 1:2500 dienen om de vroegere perceelsgrenzen en -nummers te achterhalen. Op deze plannen zijn ook wegen, waterlopen en toponiemen aangeduid; (2) Eenmaal de perceelsnummers van je onderzoeksgebied gekend zijn, kan je via de *Oorspronkelijk aanwijzende tafel der grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen (model 208)* ondermeer de eigenaar, de oppervlakte, het bodemgebruik (bv. hakhout, kreupelbos met hoogstammige bomen, mastbos, opgaande bomen, heide) en het belastbaar inkomen achterhalen. (3) In de kadastrale legger, tenslotte, vindt men per eigenaar een lijst met alle eigendommen van die persoon in een welbepaalde gemeente. Indien een perceel van eigenaar zou veranderen door verkoop, vererving, etc. vind je hier eveneens een verwijzing naar de nieuwe eigenaar. Op die manier kan de eigendomsevolutie in kaart gebracht worden. In principe zouden ook de veranderingen in het bodemgebruik geanalyseerd kunnen worden, maar deze veranderingen werden niet altijd consequent bijgehouden in het kadaster.

Een interessant afgeleid document van het primitief kadaster zijn de zogenaamde kadastrale reducties ('réductions cadastrales') die tussen 1845 en 1855 door het 'Dépôt de la Guerre et de la Topographie' opgemaakt werden met het oog op de redactie van de eerste topografische kaart van België (Box 1). Daartoe werden de oorspronkelijke plannen van het primitief kadaster gereduceerd tot schaal 1:20.000 en vervolgens samengesteld per toenmalige gemeente. Deze reducties zijn vooral interessant omdat het bodemgebruik erop werd ingekleurd, waardoor ruimtelijke patronen onmiddellijk zichtbaar worden.

Nuttige adressen & links

De documenten van het primitief kadaster worden per provincie bewaard. In Antwerpen, Limburg en Oost-Vlaanderen bevinden ze zich in de gewestelijke directies van het kadaster (Administratie van het Kadaster, Registratie en Domeinen, AKRED, <http://fiscus.fgov.be/interfakrednl/Taken/overzicht.htm>). In Brabant, Luxemburg en Namen bevinden ze zich in de rijksarchieven in de provincies (<http://arch.arch.be>). In Luik, West-Vlaanderen en Henegouwen zijn deze documenten helaas verloren gegaan. In Nederland heeft men het oorspronkelijk kadaster uit 1832, dat vergelijkbaar is met ons primitief kadaster, gedigitaliseerd en via het web beschikbaar gemaakt (www.dewoonomgeving.nl). Fotografische reproducties van de kadastrale reducties kunnen verkregen worden bij het Nationaal Geografisch Instituut (Box 1) en de prijs per (deel-)gemeente bedraagt ongeveer 62 euro.

Primitief kadaster (zie Box 2)

Volgens het kadastraal deelplan Mol Sectie B uit het primitief kadaster bleek dat ons perceeltje rond 1834 bestond uit twee kadastrale percelen, namelijk nr 1080 (26a 20ca) en nr 2097 (33a 5ca). Het eerste werd beschreven als struweel, het tweede als heide. Zoals verwacht komt dit overeen met het bodemgebruik weergegeven op de kadastrale reductie (Fig. 4) die werd afgewerkt in 1852. Bemerkt nogmaals de schets van het kanaal en de duidelijk weergegeven aanvoergracht richting Sluismeer. De uit de kadastrale gegevens afgeleide eigendomsgeschiedenis van beide perceeltjes wordt weergegeven in Fig. 5 en toont dat beide perceeltjes vele malen van eigenaar zijn veranderd. Onder de eigenaars bevonden er zich op het eerste zicht geen typische archiefmakers zoals abdijen of adellijke families, waardoor de kans op het vinden van bijkomend archiefmateriaal waarschijnlijk beperkt is. Uit de kadastrale gegevens bleek eveneens dat de percelen pas sinds 1935 tot dezelfde eigendom zijn gaan behoren. Verder hebben we uit het kadaster kunnen afleiden dat op perceel 2097 rond 1930 een klein huisje werd gebouwd. De rest van het perceel werd toen beschreven als weiland.

Mondelinge overlevering

(zie Box 3)

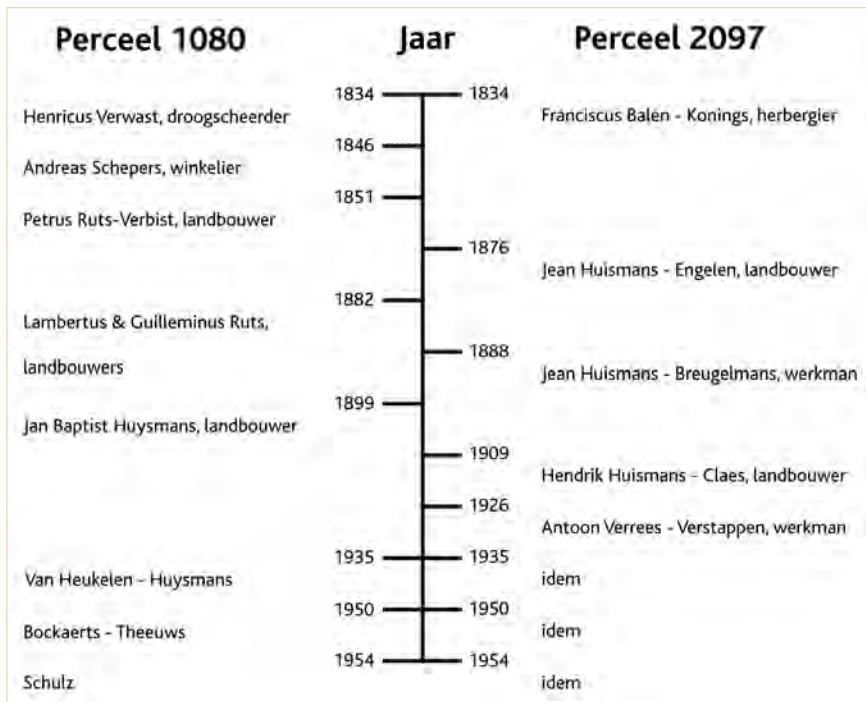
Aangezien het voorgaande ons leerde dat de ontginning van het perceeltje schijnbaar van relatief recente aard is, was het zeer waarschijnlijk dat we nog heel wat zouden kunnen leren uit de bevraging van voormalige eigenaars en/of andere betrokken personen. Dit bleek inderdaad het geval. De laatste eigenaar kon relatief snel worden opgespoord en bevestigde onze eerder gedane bevindingen, die daarenboven nog gestaafd kon worden met enkele foto's uit de oude doos (Fig. 6). De betreffende persoon had de

moeite – een constructie ontwaard kan worden. In noordoostelijke richting bemerken we ook een groot aantal houtkanten loodrecht georiënteerd op de Vleminkloop. Een gelijkaardig beeld wordt teruggevonden op de luchtfoto uit 1970. Aan de noordzijde is intussen een - nog steeds aanwezige - zandopspuiting gerealiseerd en de houtkanten zijn verworven tot een meer aaneengesloten bos. Op de luchtfoto van 1998, tenslotte, onderscheidt het perceeltje zich nauwelijks nog van de omgevende vegetatie. Is al het voorgaande te rijmen met de kadastrale gegevens?

Figuur 4: Kadastrale reductie uit 1852.

De ellips omvat de twee kadastrale percelen 1080 en 2097 (deelplan Mol Sectie B).

Figuur 5: Eigendomsevolutie van de twee kadastrale perceeltjes 1080 en 2097 (deelplan Mol Sectie B).

perceeltjes in 1954 gekregen en er stond toen inderdaad reeds een klein huisje op. Dit afgelegen huisje werd voor een appel en een ei verhuurd aan een gezin dat aan de zelfkant van de maatschappij leefde. Onmiddellijk rond het huisje lag een tuintje met fruitbomen en o.a. graan (Fig. 6a). Op de foto van de achterkant van het huisje (Fig. 6b), waarop een stukje van het bestudeerde perceel te zien is, is een grazige vegetatie te ontwaren. Aangezien het gezin ook schapen, een varken en een koe hielden, werd het perceeltje vermoedelijk als weiland beheerd. In 1970, tenslotte, werd het huisje onbewoon-

baar verklaard en moesten de bewoners gedwongen verhuizen. Kort nadien werd het huisje afgebroken en werden de perceeltjes aan hun lot overgelaten, tot ze vijf jaar geleden herontdekt werden ...

Conclusies en richtlijnen voor beheer

Als besluit kan gesteld worden dat we hier geenszins te maken hebben met een historisch vloeiveide-systeem. Uit de confrontatie met de historische bronnen bleek dat de oorspronkelijke veronderstelling – als zou het perceeltje door zijn ruggen-slenken-structuur

een historische vloeiveide zijn – niet over-eind te blijven. Het betreffende perceel werd een kleine tachtig jaar geleden ontgonnen en is slechts gedurende een dertigtal jaar in gebruik geweest als (hooi-)weide. Het ruggen-slenken patroon zal dus meer dan waarschijnlijk ten behoeve van de drainage aangelegd zijn. De vroegere leigracht van het Sluismeer, die het perceeltje aan de noordkant begrenst, heeft daarentegen wel een zekere cultuurhistorische waarde. Het Sluismeer zou in de middeleeuwen aangelegd zijn op initiatief van de abdij van Postel (Vos 2002) en mogelijk dateert deze gracht uit dezelfde periode.

Een eventueel 'herstel' van de bevoeiing op het perceeltje om historische redenen is dus geen goede beheersoptie. Een voortgezet jaarlijks of meerjaarlijks maai-beheer lijkt daarentegen wel opportuun. Door het vroegere graslandgebruik is maaien er technisch zeker haalbaar en vergeleken met de omliggende percelen die gedomineerd worden door Wilde gael en Pijpenstrootje is er toch sprake van een aanzienlijke soortenwinst. Om de verzuring tegen te gaan zou bijvoorbeeld wel kunnen geopteerd worden om het overtollige regenwater tijdens de winter versneld af te voeren via de aanwezige slenken en grachtjes. Omgekeerd zal het tijdens de zomermaanden waarschijnlijk beter zijn het kwelwater zo lang mogelijk op het perceel te houden.

Tot slot hopen we aan de hand van dit artikel geïllustreerd te hebben hoe relatief gemakkelijk toegankelijke historische bronnen gebruikt kunnen worden om hypothesen te toetsen i.v.m. de voorgeschiedenis van een perceel of gebied én hoe dit kan bijdragen tot het hedendaagse beheer.

(a)

(b)

Figuur 6: Oude foto's van de voor- (a) en achterkant (b) van het inmiddels verdwenen huisje aan de zuidkant van het perceeltje. De perenboom op Fig. 6a is actueel nog steeds aanwezig.

Box 3. Mondelinge overlevering

Mondelinge overlevering of 'oral history' wordt in historisch(-ecologisch) onderzoek terecht steeds meer als een belangrijke bron van informatie voor het recente verleden beschouwd. Het omvat de verzameling van niet-gedocumenteerde informatie over het landschap, de wijze waarop men ermee omging en de soorten die erin voorkwamen d.m.v. gesprekken met de voormalige gebruikers van het landschap. Een schitterend voorbeeld van deze techniek is neergelegd in het werk van Burny (1999), die a.h.v. een tweehonderd gesprekken met oudere inwoners uit de Limburgse Kempen tal van nieuwe inzichten in het vroegere beheer van heide, bos en beekdal aan het licht bracht. Tack (2002) heeft recent aangetoond hoe d.m.v. gesprekken inzicht kon verworven worden in de vroegere visstand van de Zwalm. Het succesvol toepassen van deze techniek vergt echter een gedegen voorbereiding. Ten eerste moe-

ten de doelstellingen duidelijk afgebakend worden en op basis daarvan dienen zegsvolde zorgvuldig geselecteerd worden. Zij moeten uiteraard voldoende van het onderwerp afweten en uit eigen ervaring kunnen praten. De inhoudelijke voorbereiding van een gesprek is ook belangrijk. Enerzijds dient deze om te bepalen welke onderwerpen je wil aansnijden en anderzijds laat deze toe om de kwaliteit van de verstrekte informatie te kunnen beoordelen. Een gesprek gebeurt best in een ontspannen sfeer en mag niet verlopen als een vraag-antwoord interactie waarbij de onderzoeker zijn vragen op de informant afvuurt. Het is beter om het gesprek subtiel in een bepaalde richting te sturen, zonder concrete vragen te moeten stellen. Baas et al. (2004) noemden dit treffend een 'schaduwvragenlijst'. De interviews worden bij voorkeur opgenomen en zo snel mogelijk letterlijk uitgeschreven. De interpretatie van de gesprekken is helaas niet

steeds probleemloos. Bepaalde dialecttermen (voornamelijk als het over soortnamen gaan) zijn niet duidelijk, onderscheiden van waarheden en verzinsels is niet altijd eenvoudig en het achterhalen van jaartallen en concrete cijfergegevens blijkt vaak bijzonder moeilijk. Ondanks de aanzienlijke tijdsinvestering die gepaard gaat met het afnemen en verwerken van interviews, levert mondelinge overlevering vaak veel interessante informatie op die anders onherroepelijk verloren zou gaan.

Nuttige links

<http://www.indiana.edu/~csh/techniques.html>. Site van Indiana University (VS) waarin o.a. uitgelegd wordt hoe je een interview moet afnemen. <http://omega.dickinson.edu/organizations/oha/> Site van de Amerikaanse 'Oral History Association' en <http://www.oralhistory.org.uk/> Site van de Engelse 'Oral History Society'.

SUMMARY BOX:

VERHEYEN K., VERBOVEN H., DIRKX J. & HERMY M. 2004. Lessons from historical information: the case of the nature reserve Buitengoor [In Dutch]. *Natuur.focus* 3(2): 40-45.

In this paper we explain how three relatively easy accessible historical records can be used to determine the past land-use of a certain site and how this information can be incorporated in its manage-

ment. The described data-sources are old (topographic) maps, old cadastral surveys and oral history records. We illustrate the use of these three data-sources by tracing back the history of a small grassland parcel in the nature reserve Buitengoor (Mol). The pattern of levees and ditches that is still present on this parcel was formerly assumed to be a relic of ancient irrigation practices. However, our research pointed that the parcel has only been converted into grassland during the first half of the twentieth century and that the pattern of levees and ditches most likely served for drainage purposes.

DANKWOORD:

De auteurs danken Wouter Vanreusel en Bas van der Veken voor hun constructieve commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

AUTEURS:

Kris Verheyen en *Hilde Verboven* zijn onderzoekers verbonden aan het Laboratorium voor Bos, Natuur en Landschap van de KULeuven en *Martin Hermy* is professor aan hetzelfde labo. *Kris Verheyen* is tevens conservator van het Natuurpunt-reservaat 'Dombergheide' en *Jan Dirkx* is conservator van het hier behandelde Natuurpunt-reservaat 'Buitengoor'.

CONTACT:

Kris Verheyen, Laboratorium voor Bos, Natuur en Landschap, KULeuven, Vital Decosterstraat 102, B-3000 Leuven, <http://www.agr.kuleuven.ac.be/lbh/lbn/ecology/> of kris.verheyen@agr.kuleuven.ac.be

Referenties

Anonymus 1965. Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris: mémoires historiques, chronologiques et économiques sur les 31 feuilles du no 12 de la carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens. Pro Civitate. Collection histoire. Série en -4e, Bruxelles.

- Baas H., Burm P. & Haartsen A. 2004. Oral history. Verhalen houden het landschap levend. *Vakblad Natuur, Bos & Landschap* 1, 2-4.
- Boeye D., De Blust G., De Baere D., van Straeten D., Paelinckx D. & Verheyen R.F. 1990. De Belgische Kempen. Mineralenrijke kanalen door een voedselarm gebied. *Landschap* 7, 33-43.
- Boeye D., Van Haesebrouck V., Verhagen B., Delbaere B., Hens M. & Verheyen R.F. 1996. A local rich fen fed by calcareous seepage from an artificial river water infiltration system. *Vegetatio* 126, 51-58.
- Burny J. 1999. Bijdrage tot de historische ecologie van de Limburgse Kempen (1910-1950). Tweehonderd gesprekken samengevat. *Natuurhistorisch Genootschap Limburg, Maastricht*.
- Danckaert L. 1997. Ferraris: een man, een gebouw, twee kaarten. *Monumenten & Landschap* 16, 21-55.
- Danckaert L. 1983. De kaart van België op 1/20.000 door Philippe Vandermaelen. *Mededelingen van de Koninklijke Academie voor wetenschappen, letteren en schone kunsten van België. Klasse der Wetenschappen* 45, 89-100.
- Dejongh G. 1996. Krachtlijnen in de ontwikkeling van het agrarische bodemgebruik in België 1750-1850. *Workshop on Quantitative Economic History. Research paper 96.01*. Centrum voor economische studiën, KULeuven.
- Depuydt F. 1995. Fascinerende landschappen van Vlaanderen en Wallonië. *Davidfonds, Leuven*.
- Dirkx G.H.P. 2002. Historische ecologie van hooimaatjes in 'De Wildernis' (Overijssel). *Alterrapport 392*, Wageningen.
- Dirkx G.H.P. 2002. Het verhaal dat kaarten vertellen. *De Levende Natuur* 103, 169-172.
- Hagen J. 1998. Vragen over vroeger. Handleiding voor het maken van historische interviews. *Nederlands Centrum voor Volkscultuur, Utrecht*.
- Hannes J. 1967. De voorbereiding van het parcellair kadaster. Een bronnenstudie. *Driemaandelijks tijdschrift van het Gemeentekrediet* 80, 81-90.
- Hannes J. 1981. De kadastrale bronnen uit de Franse tijd en het primitief kadaster. *Bronnen voor de historische geografie van België. Handelingen van het colloquium te Brussel*, 25-27.IV.1979, p. 195-202.
- Schaminée J.H.J., Stortelder A.H.F. & Weeda E.J. 1996. De vegetatie van Nederland. Deel 3. Graslanden, zomen, droge heiden. *Opulus Press, Uppsala*.
- Tack G. 2002. Mondelinge overlevering als informatiebron voor vissen in de Zwalm. *De Levende Natuur* 103, 153-155.
- Verboven H., Verheyen K. & Hermy M. 2004. De meerwaarde van het primitief kadaster voor de geschiedenis van bossen: Een gevalstudie voor het Grotenhout (België). *Studiedag 'Het bos in 1832; de betekenis van de eerste kadastrale gegevens'*. *Ellecom*, 25 maart 2004, p. 31-46.
- Vos P. 2002. De Meergoren en het Buitengoor. *Nieuwsbrief Molse Kamer*, april 2002.
- VLM 2003. Project Buitengoor-Meergoor. *Projectuitvoeringsplan VLM, Herentals*.